

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ..สถาบันพัฒนาที่ดินแม่ฮ่องสอน โทร. ๐ ๕๓๖๑ ๑๘๕๓

ที่ กษ ๐๘๑๓.๐๘/๕๐๕

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอส่งสรุปการพัฒนาความรู้ของบุคลากรและสำเนาใบประกาศนียบัตร (รอบที่ ๒/๒๕๖๘)

เรียน ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินแม่ฮ่องสอน

ตามที่ กองการเจ้าหน้าที่ ได้กำหนดให้ข้าราชการ พนักงานราชการภายในหน่วยงานของกรมพัฒนาที่ดินทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เข้าอบรมผ่านสื่อการเรียนการสอน e-Training โดยเลือกอบรมอย่างน้อย ๒ เรื่อง และมีการสรุปทบทวน จำนวน ๑ เรื่อง เพื่อพัฒนาความรู้และใช้เป็นผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดรายบุคคลด้านการพัฒนาบุคลากร ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๗ นั้น

ในการนี้ ข้าพเจ้าได้เข้าอบรมผ่านสื่อการเรียนการสอนเรียบร้อยแล้ว จึงขอส่งสรุปการพัฒนาความรู้ที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมและสำเนาใบประกาศนียบัตรการพัฒนาความรู้ รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาดังนี้

๑. Data Visualization

๒. การบริหารเงินสำหรับข้าราชการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(นางสาวชนาภรณ์ จันต๊ะ)

นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
ขอมอบประกาศนียบัตรฉบับนี้ให้เพื่อแสดงว่า

นางสาวชนาภรณ์ จันตะ

ได้ผ่านการพัฒนาทางไกลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

วิชา Data Visualization

[รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 4 ชั่วโมง]
ให้ไว้ ณ วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2568

(นายปิยวัฒน์ ศิวรักษ์)
เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

แบบรายงานผลการพัฒนาความรู้ของข้าราชการ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๖
รอบการประเมินที่ ๒/๒๕๖๘ ตั้งแต่วันที่ ๑ เม.ย. ๒๕๖๘ - ๓๐ ก.ย. ๒๕๖๘
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

ชื่อ-นามสกุล นางสาวชนาภรณ์ จันตะ ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
กลุ่ม/ฝ่าย วิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน
หัวข้อการพัฒนา Data Visualization
สถานที่ สถานีพัฒนาที่ดินแม่ฮ่องสอน วันที่ ๘ เมษายน - ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๘
วิทยากร/ผู้ให้ความรู้ ดร.สุริพันธ์ รุจิจร อาจารย์ประจำภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หน่วยงานที่จัดอบรม OCSC Learning Portal ศูนย์การเรียนรู้ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบบบูรณาการ
โดย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.)
วัตถุประสงค์

๑. สร้างความเข้าใจของภัยคุกคามทรัพยากรดินในประเทศไทย
๒. เพื่อนำแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมในการสร้างความยั่งยืนในพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศไทย

สรุปสาระสำคัญ

ความสำคัญของ Data Visualization

การแสดงผลข้อมูลด้วยภาพ (Data Visualization) เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าใจข้อมูลที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ผ่านการใช้แผนภูมิ กราฟ หรือแผนที่ภาพ ซึ่งมีความสามารถในการสื่อความหมายที่เข้าใจง่าย รวดเร็ว และดึงดูดความสนใจมากกว่าข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบข้อความหรือตัวเลขเพียงอย่างเดียว โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และการสื่อสารผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑. ข้อมูลในรูปแบบติบหรือตัวเลขจำนวนมากอาจทำให้ผู้ดูรู้สึกสับสน หรือเข้าใจยาก หากไม่มีการจัดรูปแบบที่น่าสนใจหรือแสดงให้เห็นความเชื่อมโยง

๒. การใช้ภาพประกอบข้อมูลช่วยให้ผู้ดูสามารถมองเห็นแนวโน้ม ความเปลี่ยนแปลง หรือความผิดปกติของข้อมูลได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว

๓. มนุษย์มีความสามารถในการจดจำภาพและเข้าใจสิ่งที่เห็นได้เร็วกว่าการอ่านข้อความหรือตัวเลขอย่างมาก

๔. Visualization เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร ทั้งในเชิงกลยุทธ์ การรายงานผลการดำเนินงาน และการนำเสนอเชิงนโยบายต่อผู้บริหารหรือสาธารณชน

๕. ผู้ที่สามารถออกแบบ Data Visualization ได้ดีจะสามารถสื่อสารข้อมูลเชิงลึกออกมาได้ชัดเจน นำไปสู่การตัดสินใจที่แม่นยำมากขึ้นในระดับองค์กร

ประเภทของข้อมูลและการเลือกวิธีแสดงผล

ข้อมูลที่น่ามาแสดงผลด้วย Visualization มีหลายประเภท ซึ่งต้องเลือกใช้วิธีแสดงผลให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสารข้อมูล

๑. ข้อมูลแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทหลัก ดังนี้

- Nominal เป็นข้อมูลที่ไม่มีลำดับ เช่น เพศ อาชีพ สัญชาติ
- Ordinal เป็นข้อมูลที่มีลำดับ แต่ไม่มีค่าตัวเลขที่วัดได้ เช่น ระดับความพึงพอใจ (มาก-น้อย)
- Interval/Ratio เป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลข มีหน่วยวัด เช่น อายุ รายได้ คะแนนสอบ

๒. การเลือกแผนภูมิที่เหมาะสมกับข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญ เช่น

- แผนภูมิแท่ง (Bar Chart) ใช้กับข้อมูลแบบนับจำนวนหรือเปรียบเทียบหมวดหมู่
- กราฟเส้น (Line Chart) เหมาะกับข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา เช่น ยอดขายรายเดือน

- แผนภูมิกระจาย (Scatter Plot) ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น ความสูงกับน้ำหนัก
- แผนภูมิวงกลม (Pie Chart) ใช้แสดงสัดส่วนข้อมูล แต่ควรระมัดระวังหากมีหลายหมวดหมู่ เพราะอาจทำให้สับสน

๓. ปัจจัยที่ควรพิจารณาในการเลือกวิธีแสดงผล

- ประเภทของข้อมูลที่มี
- จุดประสงค์ของการนำเสนอ เช่น ต้องการเปรียบเทียบ แสดงแนวโน้ม หรือแสดงความสัมพันธ์
- กลุ่มเป้าหมายผู้ดูข้อมูล เช่น ผู้บริหาร สาธารณชน หรือผู้เชี่ยวชาญ

หลักการออกแบบ Visualization

การออกแบบ Visualization ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความเข้าใจในหลักการพื้นฐาน และต้องสามารถถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างชัดเจนและแม่นยำ ซึ่งองค์ประกอบของ Visualization มีดังนี้

- ความถูกต้อง (Accuracy) โดยข้อมูลต้องตรงกับความจริง ไม่บิดเบือนหรือทำให้เข้าใจผิด
- ความชัดเจน (Clarity) ผู้ชมต้องสามารถเข้าใจสาระของข้อมูลได้ในเวลาอันสั้น
- ความสวยงาม (Aesthetic) การออกแบบต้องดึงดูดสายตา แต่ไม่ใช้กราฟิกหรือสีที่มากเกินไป

โดยตัวแปรทางภาพ (Visual Variables) ที่ส่งผลต่อการเข้าใจข้อมูล มีดังนี้

- ตำแหน่งบนแกนร่วม (Position on a common scale) จะทำให้เข้าใจง่ายที่สุด
- ความยาว (Length) ช่วยให้เปรียบเทียบได้ง่าย
- มุม (Angle) และพื้นที่ (Area) ใช้ในการสื่อปริมาณ แต่ไม่แม่นยำเท่าความยาว
- สี (Color) สามารถใช้แบ่งกลุ่มหรือช่วยเน้นข้อมูล แต่ควรเลือกสีที่ไม่ทำให้สับสน

ซึ่งข้อควรระวังในการออกแบบ ควรหลีกเลี่ยงการตัดแกน Y หากไม่จำเป็น เพราะอาจทำให้ข้อมูลดูผิดจริง และหลีกเลี่ยงการใช้สีที่มีความหมายซ้ำซ้อน เช่น แดง = อันตราย, เขียว = ปลอดภัย อีกทั้งการจัดเรียงข้อมูลมีผลต่อการรับรู้ เช่น เรียงตามขนาด หรือเรียงตามลำดับความสำคัญ

การเล่าเรื่องด้วยภาพข้อมูล (Data Storytelling)

Data Storytelling เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูลที่ผสมผสานระหว่างเนื้อหา กราฟิก และการเล่าเรื่อง เพื่อทำให้ข้อมูลที่ดูเหมือนจะซับซ้อนกลายเป็นเรื่องที่น่าสนใจและน่าสนใจ เพราะการเล่าเรื่องด้วยภาพข้อมูลจะช่วยให้เกิดผลกระทบทางอารมณ์ เชื่อมโยงกับผู้ชม และช่วยให้จดจำข้อมูลได้ดีขึ้น

โดยรูปแบบของการเล่าเรื่องมีหลายประเภท ได้แก่

- Author-driven ผู้นำเสนอควบคุมลำดับและวิธีการนำเสนอ เช่น รายงานหรือสไลด์
- Viewer-driven ผู้ชมมีอิสระในการสำรวจข้อมูล เช่น Interactive Dashboard
- Martini Glass เริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่อง ก่อนเปิดให้ผู้ชมสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม
- Reverse Martini เริ่มจากการสำรวจ แล้วจบด้วยการสรุปเนื้อหา

ซึ่งขั้นตอนสำคัญในการเล่าเรื่องด้วยข้อมูล ควรระบุวัตถุประสงค์ของการเล่าเรื่อง และวิเคราะห์ข้อมูลให้เข้าใจบริบทและความสัมพันธ์ รวมถึงการเลือก Visualization ที่เหมาะกับประเด็นที่ต้องการนำเสนอ และเลือกเครื่องมือที่เหมาะสม เช่น Tableau, Power BI, Excel

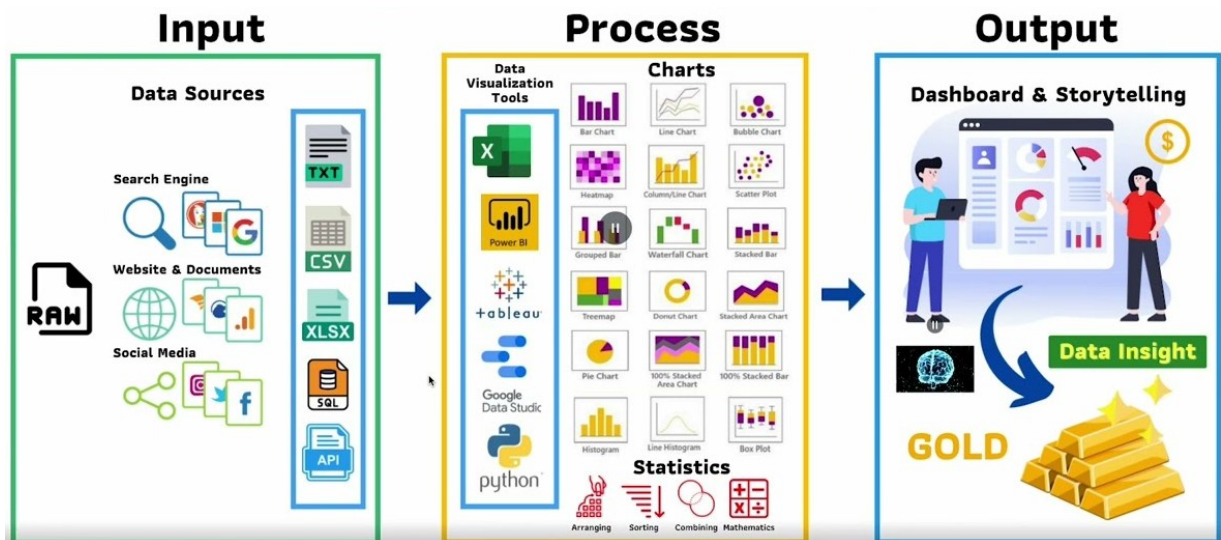
การประยุกต์ใช้งานและแนวทางปฏิบัติ

การนำ Data Visualization ไปใช้งานในสถานการณ์จริงจะช่วยให้สามารถสื่อสารข้อมูลได้ตรงจุด และสร้างเข้าใจในการบริหารจัดการข้อมูลหรือการสื่อสารสาธารณะ เช่น การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อหาความเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต หรือการเปรียบเทียบความต้องการของเกษตรกรเพื่อกำหนดแผนและนโยบายในการจัดการพื้นที่ เป็นต้น

โดยแนวทางปฏิบัติควรตรวจสอบและทำความเข้าใจกับข้อมูลอย่างละเอียดก่อนนำเสนอ เลือกประเภทแผนภูมิให้ตรงกับประเภทของข้อมูลและจุดประสงค์ หลีกเลี่ยงการใช้กราฟิกตกแต่งที่ไม่จำเป็น ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารผิดเพี้ยน รวมทั้งคำนึงถึงความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูล เช่น การใช้สีที่เหมาะสมกับผู้ที่มีปัญหาทางสายตา

ประโยชน์ของ Data Visualization

- เพิ่มความเข้าใจในข้อมูลและแนวโน้มต่าง ๆ
- ช่วยในการตัดสินใจที่แม่นยำขึ้นจากการมองเห็นภาพรวม
- ทำให้การสื่อสารข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- เป็นเครื่องมือสำคัญในยุคที่ข้อมูลมีปริมาณมหาศาล และการสื่อสารต้องรวดเร็ว

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
ขอมอบประกาศนียบัตรฉบับนี้ให้เพื่อแสดงว่า

นางสาวชนาภรณ์ จันท๊ะ

ได้ผ่านการพัฒนาทางไกลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

วิชา การบริหารเงินสำหรับข้าราชการ

[รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 4 ชั่วโมง]
ให้ไว้ ณ วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2568

(นายปิยวัฒน์ ศิวรักษ์)
เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

แบบรายงานผลการพัฒนาความรู้ของข้าราชการ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๖
รอบการประเมินที่ ๒/๒๕๖๘ ตั้งแต่วันที่ ๑ เม.ย. ๒๕๖๘ - ๓๐ ก.ย. ๒๕๖๘
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

ชื่อ-นามสกุล นางสาวชนาภรณ์ จันตะ **ตำแหน่ง** นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
กลุ่ม/ฝ่าย วิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน
หัวข้อการพัฒนา การบริหารเงินสำหรับข้าราชการ
สถานที่ สถานีพัฒนาที่ดินแม่ฮ่องสอน **วันที่** ๖-๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘
วิทยากร/ผู้ให้ความรู้ อาจารย์จักรพงษ์ เมฆพันธุ์ (โค้ชการเงิน และประธานมูลนิธิคนไทยฉลาดการเงิน)

หน่วยงานที่จัดอบรม OCSC Learning Portal ศูนย์การเรียนรู้ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบบบูรณาการ
โดย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.)

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และแนวทางในการบริหารการเงินส่วนบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการจัดการความเสี่ยงและวิธีการวางแผนการเงินในวัยเกษียณได้

สรุปสาระสำคัญ

ในสังคมปัจจุบันการบริหารเงินเป็นทักษะสำคัญที่ทุกคนควรมีโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับข้าราชการซึ่งมีรายได้ประจำและมีภาระหน้าที่ทางการเงินหลายประการ หากขาดการวางแผนที่ดี อาจประสบปัญหาหนี้สินสะสม ไม่มีเงินออม หรือไม่สามารถเตรียมตัวสำหรับชีวิตหลังเกษียณได้อย่างมั่นคง โดยหลักสูตร "การบริหารเงินสำหรับข้าราชการ" จากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้จัดทำขึ้นเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และแนวทางในการบริหารการเงินส่วนบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญ ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การเงินกับชีวิต ๒) การแก้ปัญหาหนี้สิน ๓) เงินสำรองเผื่อฉุกเฉิน และ ๔) แนวคิดและวิธีการวางแผนเกษียณข้าราชการ

การเงินกับชีวิต

การเงินถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต การมีรายได้เพียงพอ รายจ่ายที่เหมาะสม และมีเงินออมสะสมเป็นรากฐานของความมั่นคงทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล ข้าราชการซึ่งมีรายได้ประจำควรให้ความสำคัญกับการจัดสรรเงินเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การออม การลงทุน การวางแผนภาษี และการวางแผนเกษียณ เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในปัจจุบันและอนาคต

หนึ่งในแนวคิดสำคัญที่หลักสูตรนี้เสนอ คือ "โมเดลอิสรภาพทางการเงิน" ซึ่งประกอบด้วยหลักคิดการบริหารสภาพคล่อง การจัดการความเสี่ยงทางการเงิน การจ่ายหนี้ และการวางแผนเกษียณอย่างมีประสิทธิภาพ ข้าราชการควรตั้งเป้าหมายทางการเงินที่ชัดเจน และบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงินให้ตอบโจทย์เป้าหมายเหล่านั้นในระยะสั้น กลาง และยาว

การแก้ปัญหาหนี้สิน

โดยปัญหาหนี้สินเป็นเรื่องที่พบบ่อยในกลุ่มข้าราชการ เนื่องจากความมั่นคงด้านรายได้ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่าย หากไม่บริหารจัดการให้ดีอาจกลายเป็น "ผู้ป่วยทางการเงิน" ที่ไม่สามารถจ่ายขั้นต่ำของหนี้ทุกรายการได้ ซึ่งหลักการแก้ปัญหาหนี้เริ่มต้นจากการรู้จักหนี้ของตนเองอย่างละเอียด แยกประเภทหนี้ว่าเป็นหนี้ที่สร้างรายได้หรือหนี้เพื่อบริโภค แล้วจัดลำดับความสำคัญของหนี้จากดอกเบี้ยสูงไปหาต่ำ ข้าราชการควรตั้งเป้าหมายชำระหนี้ให้มีระบบ เช่น การใช้วิธี Snowball หรือ Avalanche ในการปลดหนี้ พร้อมควบคุมรายจ่ายและเพิ่มรายได้ เพื่อให้สามารถหลุดพ้นจากวงจรหนี้ได้อย่างยั่งยืน

เงินสำรองเผื่อฉุกเฉิน

เหตุการณ์ไม่คาดฝัน เช่น การเจ็บป่วย อุบัติเหตุ หรือการสูญเสียรายได้บางส่วน อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตอย่างรุนแรง ดังนั้น การมีเงินสำรองฉุกเฉินจึงเป็นหลักประกันทางการเงินที่สำคัญ เงินสำรองนี้ควรมีจำนวนอย่างน้อย ๓-๖ เท่าของค่าใช้จ่ายรายเดือน และควรเก็บไว้ในบัญชีที่สามารถถอนใช้ได้ทันที เช่น บัญชีเงินฝากออมทรัพย์

การจัดเก็บเงินสำรองฉุกเฉินควรเริ่มต้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยอาจตั้งเป้าหมายสะสมเดือนละ ๑๐-๑๕% ของรายได้ รวมถึงประเมินสถานะการเงินทุก ๓ เดือน เพื่อปรับยอดเงินสำรองให้เหมาะสมกับค่าใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลงไป การมีเงินสำรองไม่เพียงช่วยรองรับเหตุฉุกเฉิน แต่ยังช่วยลดการพึ่งพาเงินกู้ในยามจำเป็น

แนวคิดและวิธีการวางแผนเกษียณข้าราชการ

การวางแผนเกษียณคือการวางแผนเพื่ออนาคตในวันที่ไม่มีรายได้ประจำจากการทำงานอีกต่อไป ข้าราชการแม้จะมีสิทธิรับบำนาญหรือเงินกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ แต่ก็จำเป็นต้องวางแผนเพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณที่อาจยาวนานถึง ๒๐-๓๐ ปี

สูตรหนึ่งที่ใช้คำนวณเงินออมที่ควรมีหลังเกษียณคือ ค่าใช้จ่ายรายเดือน $\times ๒๔๐$ (สำหรับ ๒๐ ปี) เช่น หากใช้จ่ายเดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท ควรมีเงินเกษียณอย่างน้อย ๔.๘ ล้านบาท ข้าราชการควรเริ่มวางแผนเกษียณตั้งแต่เริ่มทำงาน โดยแบ่งเงินออมออกเป็นหลายส่วน เช่น เงินออมประจำ กองทุนรวม กองทุน LTF/RMF หรือการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ที่ให้ค่าเช่า

ประโยชน์ของการวางแผนการเงิน

๑. ช่วยให้ข้าราชการใช้ชีวิตอย่างมีเป้าหมายทางการเงิน และมีวินัยในการใช้จ่าย
๒. สร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน รองรับเหตุการณ์ไม่คาดฝัน เช่น การเจ็บป่วย หรือภาวะฉุกเฉิน
๓. ลดภาระหนี้สิน และสามารถวางแผนปลดหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๔. มีเงินออมเพียงพอสำหรับเป้าหมายต่าง ๆ เช่น การซื้อบ้าน การศึกษาบุตร การท่องเที่ยว หรือเกษียณอายุ
๕. มีชีวิตหลังเกษียณที่มั่นคง ไม่ต้องพึ่งพาบุตรหลานหรือทำงานเสริมอย่างเหน็ดเหนื่อย
๖. ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในด้านสุขภาพ สุขภาพ และความสัมพันธ์ในครอบครัว

การเรียนรู้และเข้าใจการบริหารเงินเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกข้าราชการควรใส่ใจ ไม่เพียงเพราะเป็นวิธีสร้างความมั่นคงให้ตนเองและครอบครัว แต่ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน การมีวินัยทางการเงิน การรู้จักวางแผน และการเตรียมพร้อมสำหรับทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นเหตุฉุกเฉินหรือวัยเกษียณ จะทำให้ข้าราชการสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นใจ ไม่หวั่นไหวกับความเปลี่ยนแปลง และสามารถส่งต่อแนวคิดดี ๆ เหล่านี้ไปยังเพื่อนร่วมงานหรือสมาชิกในครอบครัวได้ เพราะการบริหารการเงินอย่างมีสติ ไม่ได้เป็นเพียง “ความรู้” แต่เป็น “ทักษะชีวิต” ที่ต้องฝึกฝนและลงมือทำอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่แท้จริง

